

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Светлана Георгиева Димитрова-Гюзелева,
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по ... ,
научна специалност Методика на обучението по чужд език (английски)

Относно: Дисертационен труд на тема "*Social and personality factors in language testing and evaluation*" („Социални и личностни фактори в езиковото тестване и оценяване“)

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование **2. Хуманитарни науки**, професионално направление **2.1 Филология**, научна специалност **Германски езици – Приложна лингвистика – английски език**

Име на дисертанта: **Мария Цветанова Цветкова**, Катедра „Англицистика и американистика“, Факултет по класически и нови филологии, СУ „Св. Кл. Охридски“

Научен ръководител: **проф. д.ф.н. Ангел Ангелов**

1. Данни за дисертанта

Мария Цветкова завършва бакалавърска програма „Журналистика“ към Факултет по журналистика и масова комуникация на СУ „Св. Кл. Охридски“ през 2008 г. и веднага след това записва успоредно две магистърски програми – магистърска програма „Публична комуникация“, която надгражда първоначалната ѝ професионална квалификация на журналист, и магистърска програма „Английска филология. Културни взаимодействия: Англо-Американски перспективи“ към Факултета по класически и нови филологии на СУ „Св. Кл. Охридски“, като през 2011 г. се дипломира с втора професионална квалификация „филолог“. Именно този ѝ интерес към филологията и отличните ѝ познания по английски език (засвидетелствани и в нейната докторска дисертация) стимулират Мария Цветкова да се запише като редовен докторант към докторантска програма „Приложна лингвистика“ на СУ „Св. Кл. Охридски“ в периода февруари 2015 г. - февруари 2018 г.

Дори още по време на своето следване Мария Цветкова се занимава с телевизионна, редакторска и преводаческа дейност, като често съвместява няколко длъжности и позиции. Работила е като редактор, сценарист и водещ на телевизионни предавания („Диема Вижън“ /2005-2008/; ВВТ – предаването „*Науката X*“, външна продукция на Българската академия на науките и Съюза на младите български учени „Когито“ /2008 г./; „ТВ 2“ /2008-2009/; ТВ „Алма матер“ и БНТ 2 /2015 г./ и БНТ 1 – документалната поредица „*В кадър*“ /от края на 2017 г. до настоящия момент/), като редактор на академичното електронно списание за изкуства и култура „Пирон“ (2013-2016), както и като преводач (вестник „Банкеръ“ /2006-2010/, електронен вестник „www.e-vestnik.bg“ /2008 г./ и преводаческа фирма „DiVi 2000“ /от 2017 г. до настоящия момент/). Член е на Съюза на преводачите в България от 2014 г. и на Съюза на българските журналисти от 2011 г. Предвид темата на докторската ѝ дисертация (свързана с чуждоезиковото обучение и оценяването на комуникативната компетентност на изучаващите английски език в контекста на българската образователна система), изненадващо е, че Мария Цветкова няма никакъв професионален опит като преподавател по английски език като чужд.

2. Данни за докторантурата

През февруари 2015 г. Мария Цветкова е записана като редовен докторант към ДП „Приложна лингвистика“ на СУ „Св. Кл. Охридски“ в професионално направление 2.1 Филология, научна специалност Германски езици – Приложна лингвистика – английски език, със срок на обучение от 3 години и с научен ръководител проф. д-р Мария Георгиева. След кончината на проф. Георгиева през 2016 г., за научен консултант на докторантката е избран проф. д.ф.н. Ангел Ангелов. Докторантката е изпълнила в срок всички дейности по индивидуалния учебен план и през февруари 2018 г. е отчислена, с право на защита. След вътрешно обсъждане на дисертацията на Мария Цветкова, на свое заседание, проведено на 19.02.2019 г., Факултетния съвет на ФКНФ, излъчва 5-членен състав на научното жури, което е одобрено със Заповед на Ректора на СУ „Св. Кл. Охридски“ № РД 38-140 / 27.02.2019 г. На свое вътрешно заседание, проведено на 19.03.2019 г., научното жури избира рецензенти и насрочва защитата за 20.06.2019 г. Всички административни процедури са спазени.

3. Данни за дисертацията и автореферата

На първо място бих искала да отбележа, че дисертационният труд на Мария Цветкова е разработен на английски език (отличаващ се със завидна прецизност и качество на академичния стил), но за целите на настоящата процедура докторантката е представила автореферат на български език, който като цяло адекватно отразява съдържанието на представения дисертационен труд (с фокус върху изследователската част). Дисертацията е в обем от 311 страници, в това число и 50 страници приложения. Същинската част е структурирана в увод, четири глави и заключение, а библиографията включва респектиращите 387 източници, но за съжаление не всички са цитирани пряко в дисертацията (напр. Bialystok and Hakuta 1994, Brumfit 1984, Chapelle and Jamieson 2008, Cook 2001, Ushioda and Dörnyei 2012 и др.), на места е налице разминаване в данните от дисертацията и тези в библиографската справка (напр. Douglas 1998 или Douglas 2014 липсват в библиографията), а сред научните изследвания почти липсват такива от български автори (докторантката се позовава единствено на 6 български автора, като реферира само към 11 техни изследвания. Последният факт свидетелства за слаба осведоменост на докторантката с постиженията в българската приложна лингвистика и изследванията на нашите учени в областта на чуждоезиковото обучение и оценяването на комуникативната компетентност, а по отношение на английски език такива има много, с беспорен научно-приложен принос.

В изложението не са установени примери на плагиатство, което позволява да се заключи, че дисертацията е оригинален научен труд, авторско дело на самата докторантка, както и тя самата декларира на стр. 235 от своя труд.

По-долу ще очертая накратко онези области от разработката на Мария Цветкова, които смятам за особено успешни и които хвърлят светлина върху научноизследователските ѝ умения, както и да хвърля светлина върху някои проблеми и да поставя някои въпроси, несъмнено произтичащи от сложността и интердисциплинарния характер на изследваната материя, както и от факта, че това е първият самостоятелен научен труд на докторантката в област, в която тя няма личен професионален опит.

Представеният от Мария Цветкова дисертационен труд е посветен на една особено актуална в контекста на европейските езикови политики и интересна изследователска тема с практико-приложна значимост, която е в пресечната точка на няколко научни

области (педагогика и методика на чуждоезиковото обучение, теория на теста и оценяването, когнитивна психология и психолингвистика), а именно повишаване на ефективността на оценяването (и валидността на оценката) на чуждоезиковата комуникативна компетентност чрез въвеждане на по-интегративни, дейностно-ориентирани форми на оценяване, каквито предлага т.нар. „динамично оценяване”, които ангажират обучаваните в екипното изпълнение на различни езикови задачи, свързани с прилагането на усвоените езикови компетенции, като същевременно с това им позволяват не само да демонстрират и доразвият функционалните си комуникативни умения, но и да намалят нивото си на тревожност от изпитната ситуация и да повишат степента си на мотивация в учебния процес. В рамките на своето практическо изследване докторантката си поставя една много конкретна и постижима цел: на базата на задълбочен интердисциплинарен теоретичен анализ на същността на чуждоезиковата комуникативна компетентност и съществуващите практики и модели за нейното тестиране и оценяване да разработи и апробира една конкретна технология за оценяване на езиковите знания на ученици от 8 клас, изучаващи английски език като чужд, чрез наблюдение и анализ на езиковото им поведение при реалната употреба на езика в рамките на устната и писмената реч при изпълнението на три задачи (разказ по поредица от картини; диктовка тип "диктоглос" и сглобяване на текст). Проведеното стройно емпирично изследване за установяване ефективността на тази сравнително иновативна за системата на българското образование технология (предвид масово наложилите се традиционни форми на тестиране и оценяване на чуждоезиковата компетентност, както при вътрешното, така и при външното национално оценяване и съвременните тенденции за въвеждане на различни електронни варианти на изпитване и оценяване, които за съжаление остават в рамката на традиционните модели) е определено сред приносните моменти на дисертацията на докторантката. Получените данни от педагогическия квази експеримент (констатиращ и формиращ) са прецизно обработени, анализирани и статистически проверени. Особено внимание заслужава и триангулирането на квантитативните резултатите от двата теста (граматичния тест и стандартния езиков тест) за измерване на обратния ефект от оценяването върху знанията на учениците с данните от анкетите и дискусиата във фокус група за оценка на степента на тревожност на участниците в експеримента и нивото им на мотивация (преди и след формиращия експеримент). Данните недвусмислено потвърждават работните хипотези и ясно очертават практическата полза от въвеждането на формите на динамично оценяване в процеса на чуждоезиковото обучение и тестиране.

Наред с тези приносни моменти от дисертацията на Мария Цветкова бих искала да отправя и някои критични бележки.

На първо място, не са съвсем ясно дефинирани обектът и предметът на дисертацията (вж стр. 13 от автореферата). За **обект** на изследването докторантката определя „ученици в осми клас, изучаващи английски език като чужд”, които всъщност се явяват **субекти** в емпиричното изследване (представителна извадка от 50 ученика, в рамките на експерименталната и контролната група); **обект** на изследването са всъщност тяхната функционална комуникативна компетентност на чуждия език, както и нивата им на тревожност, мотивация и нагласи в учебния процес. **Предметът** на изследването е сравнително точно, но неясно формулиран: той би следвало да се сведе до изясняване на дидактико-методическата основа на динамичното оценяване на чуждоезиковата

комуникативна компетентност (такова отдавна съществува и се прилага в езиковото образование) и анализ на резултатите от приложението му в практиката на чуждоезиковото оценяване в един конкретен образователен контекст.

Представянето на теоретичната рамка на изследването и свързания с нея преглед на литературата в първите две глави от дисертацията са определено сред основните достойнства на работата на докторантката. Уважение заслужава опитът на Мария Цветкова за изчерпателност в представянето и обобщаването на чуждестранните публикации (за липсата на български източници вече стана въпрос), свързани с теоретичните и приложните аспекти на алтернативните модели на оценяване на чуждоезиковата комуникативна компетентност, разработени в социокултурната парадигма и теоретичната образователна рамка на Виготски, но за съжаление обзорът "свършва" с постановките на Канал¹ и Суейн (1980) за комуникативната компетентност и липсват препратки към трудовете на изтъкнати изследователи по тези въпроси и ключовите документи, свързани със съвременната европейска езикова политика и съвременните тенденции в изучаването и оценяването на чуждия език, каквито са *Общоевропейската референтна езикова рамка, Европейското езиково портфолио* (също форма на динамично алтернативно оценяване с фокус върху езиковото поведение); не се говори и за **Кооперативния подход** в обучението и оценяването изобщо, не само по чужд език (вж. трудовете на John Hattie, като и моя публикация в сп. "Чуждоезиково обучение" за приложението му в чуждоезиковото обучение²), макар и трите езикови задачи, които докторантката включва в своята експериментална технология, да са почерпени именно от него, като за съжаление, по неясни причини, от тях е изрязана най-съществената финална фаза от дейността (рефлексията и самооценката от страна на обучаваните), които кореспондират най-пряко с концепцията за динамично оценяване (не преподаване); не се говори и за хипотезата на Крашен за афектния филтър при усвояването (и продуцирането) на чуждия език, който може да възпрепятства тези процеси (вж Stephen Krashen, 1988), подобно на тревожността, която докторантката изследва и т.н. Не на последно място, бих искала да се спра на два съществени пропуски в методологическата рамка на квази експеримента. На първо място, в експерименталната образователна технология (трите езикови задачи от формирация експеримент), която хипотетично трябва да е свързана с апробирането на динамичното оценяване, всъщност липсват елементи на оценяване – проектираната в представянето на учениците индивидуална чуждоезикова компетентност не е оценена нито от учителя, титуляр на класа, нито от изследователя (т.е. от докторантката, ако приемем, че тя е присъствала на тези 14 учебни занятия/"сесии" в ролята на наблюдател), нито от самите ученици: т.е. ако трите задачи са форма на динамично оценяване *per se*, къде е резултатът от това оценяване (какви са индикатори за успех, как са се справили отделните ученици и как можем да оценим индивидуалната чуждоезикова компетентност на база колективния продукт) – тези въпроси остават неизяснени и водят до заключението, че в практическото изследване се апробира не динамично оценяване, а кооперативна форма на обучение (при което и степента на тревожност е очаквано по-ниска отколкото в една реална изпитна ситуация дори и

¹ Това е правилното произношение на името на английския учен Michael Canale, когото имам честта да познавам лично.

² Димитрова, С. "Нов поглед към кооперативните форми на работа в обучението по чужд език", сп. *Чуждоезиково обучение*, кн. 6, 2008, стр. 26-41

тогава, когато се използва динамично оценяване). Вторият проблем в методологическата рамка на експеримента е свързан с факта, че за оценка на прогреса в езиковото усвояване (на база дейностно-ориентирания подход в обучението) се използват отново само стандартни форми на оценяване (стандартен писмен тест и структурни задачи за проверка на миналите времена) – т.е. след като са изтъкнати предимствата на алтернативните форми за оценяване на функционалната езикова компетентност, отново измерваме напредъка на обучаваните, прилагайки традиционните форми за оценяване само, които са с фокус върху езиковите знания, а не езиковото поведение. Тоест на практика в експерименталната част НЕ се апробира ефективността / валидността на динамичното оценяване на функционалната комуникативна компетентност.

Трите публикации по темата на дисертация на Мария Цветкова в наши списания и научни сборници са всъщност части от самата дисертация. За съжаление не може да бъде открита е-версия на сп. „Пирон”, брой 19, където е публикувана (приета за публикуване?) една от предоставените статии на докторантка /публично достойние са само броевете до бр. 17 вкл./. Няма и данни за участие на докторантката с доклади в научни конференции у нас или в чужбина.

4. Заключение

Независимо от отправените критични бележки към някои аспекти от методиката на изследването, неговите приноси моменти като цяло са неоспорими, а обстоятелството теоретично проучване на разглежданата проблематика (социалните и личностните фактори в езиковото тестване и оценяване) и добре направеният анализ на емпиричните данни от практическото изследване засвидетелстват както за сложността и значимостта на темата на дисертацията, така и за академичния капацитет и изследователските умения на докторантката при провеждането на самостоятелни научни изследвания.

В заключение смятам, че така представеният дисертационен труд на Мария Цветкова (в едно с автореферата и публикациите по темата на дисертацията) отговаря на необходимите условия за присъждането на ОНС “доктор” (проведено е самостоятелно изследване с прилагане на определена методология и е изготвен цялостен научен текст в академично издържан стил), затова препоръчам на уважаемото научно жури да даде положителна оценка на дисертацията и да присъди на Мария Цветанова Цветкова образователната и научна степен “**доктор**” по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Германски езици – Приложна лингвистика – английски език.

30.04.2019 г.

Подпис:

/доц. д-р Св. Димитрова-Гюзелева/